Білім беру ұйымының атауы	**ZIYATKER TURAN ЖШС**	
Пәні:	География	
Бөлім:	1.ГЕОГРАФИЯНЫ ЗЕРТТЕУ ТӘСІЛДЕРІ 1.1.ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ЗЕРТТЕУШІЛЕР	
Педагогтің тегі, аты, әкесінің аты	Елтаев Н.Т.	
Күні:	08.09.2025	
Сынып:7	Қатысушылар саны:	Сынып:
Сабақтың тақырыбы	Географияны зерттеу нысандары География ғылымының дамуы	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:	7.1.1.1-географияның зерттеу нысандарын анықтайды 7.1.1.2-саяхатшылар мен зерттеушілердің география ғылымының дамуына қосқан үлесін сипаттап, баға береді	
Сабақтың мақсаты	Саяхатшылардың еңбектерін өзара салыстырып, олардың география ғылымының дамуына қосқан үлесіне дәлелдер келтіре отырып баға береді. **ЕББҚ:** Мұғалімнің қолдауымен / көрнекіліктерді (сурет, карта) пайдалана отырып, бір белгілі саяхатшының (мысалы, Шоқан Уәлиханов) атын атайды және оның картадан зерттеген жерін көрсетеді, қосқан үлесін қарапайым сөзбен сипаттайды.	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 2 мин	**(Ұ) Ұйымдастыру кезеңі** Оқушылармен амандасып, оқушылардың көңілін сабаққа аудару. Сыныпты түгелдеу, сыныптағы оқушылардың зейінін сабаққа аудару	Мұғаліммен амандасып, кезекші оқушы сыныптағы оқушылардың санын баяндайды	**(ҚБ)** мұғалім 1-10 балл аралығында бағалайды **«бағалау шкаласы»** әдісі арқылы бағалау ЖИ арқылы жасалынған бағалау әдісі Geo_aqparat.kz - "Бағалау шкаласы" әдісі	
3 мин	**ТРЕНИНГ** **«Әріптер әлемі»** **Нұсқау.** ***«Материк»*** *Осы сөздегі әріптерді пайдаланып барынша көп географиялық сөз құрау қажет* Аа Әә Бб Вв Гг Ғғ Дд Ее Ёё Жж Зз Ии Йй Кк Ққ Лл Мм Нн Ңң Оо Өө Пп Рр Сс Тт Уу Ұұ Үү Фф Хх Һһ Цц Шш Щщ Ъ Ыы Іі	Оқушылар қабілеттің жоғары деңгейде дамуы 9 және одан көп сөз. Орташа деңгей – 7 – 8 сөз. Төменгі деңгей – 6 және одан аз сөз.		
2 мин	**ҮЙ ТАПСЫРМАСЫ** **«АРҚАН ТАРТЫС»** әдісі *Оқушылар ЖИ мүмкіншілігі арқылы жасалынған «арқан тартыс» әдісі арқылы өткенге шолу жасайды* Ежелгі Мысыр перғауынының тапсырысымен Африканы теңіз арқылы алғаш айналып шыққан саяхатшылар? Дұрыс жауап: Финикиялықтар Әлемнің алғашқы картасын жасап, Жердің өлшемін есептеуге әрекет жасаған антикалық ғалым? Дұрыс жауап: Эратосфен «География» еңбегінің авторы және антикалық кезеңдегі ең ірі	Оқушылар ЖИ мүмкіншілігі арқылы жасалынған ***«арқан тартыс»*** әдісі арқылы өткенге шолу жасайды	**Дескриптор** Жалпы – 2 балл *-Антикалық кезең және ортағасырлық араб саяхатшыларының география ғылымының дамуына қосқан*	Geo_aqparat.kz - 7.1.1.2 2 саб

	географ? Дұрыс жауап: Страбон Үнді мұхиты арқылы Үндістанға араб лоцманы Ахмед ибн Маджидтің көмегімен жеткен еуропалық саяхатшы? Дұрыс жауап: Васко да Гама Жібек жолы арқылы Қытайға саяхат жасап, «Миллион туралы кітап» жазған венециялық көпес? Дұрыс жауап: Марко Поло Африка мен Еуразия арасындағы теңіз жолын ашқан, Португалиядан шыққан атақты теңізші? Дұрыс жауап: Васко да Гама Америка құрлығын ашқан Испания экспедициясының басшысы? Дұрыс жауап: Христофор Колумб Адамзат тарихындағы тұңғыш Жерді айналып шыққан (дүниежүзілік жүзу) экспедицияны басқарған? Дұрыс жауап: Фернан Магеллан «Саяхат сыйы» (Рихла) атты кітабында Азия, Африка елдері мен Дешті Қыпшақты сипаттаған араб саяхатшысы? Дұрыс жауап: Ибн Батута Африканың оңтүстік шетіндегі «Үміт мүйісін» ашқан португалиялық теңізші? Дұрыс жауап: Бартоломеу Диаш Солтүстік Американың жағалауын зерттеп, картаға түсірген және оның атымен аталған итальяндық теңізші? Дұрыс жауап: Америго Веспуччи Орта ғасырлардағы Сахара мен Шығыс Африканы аралап, мұсылман әлемінің ең ұлы саяхатшысы атанған тұлға? Дұрыс жауап: Ибн Батута Азияның ішкі аудандарын, оның ішінде Орталық Азияны зерттеген ежелгі грек тарихшысы «Тарих» авторы? Дұрыс жауап: Геродот Үнді мұхиты мен Парсы шығанағында жүзіп, теңіз ісі туралы маңызды еңбектер қалдырған араб теңізшісі? Дұрыс жауап: Ахмед ибн Маджид Австралия құрлығын және Тынық мұхитындағы көптеген аралдарды ашқан ағылшын теңізшісі? Дұрыс жауап: Джеймс Кук Тынық мұхиты арқылы Тынық мұхит пен Азияға шыққан алғашқы еуропалық теңізші? Дұрыс жауап: Васко да Гама (немесе Магеллан экспедициясы) Антика дәуірінде жердің шар тәрізді екенін математикалық тұрғыдан дәлелдеуге тырысқан ғалым? Дұрыс жауап: Пифагор (немесе Аристотель) Үндістанға батыс жолмен барқымыз деп жүріп, Кариб бассейні аралдарын ашқан саяхатшы? Дұрыс жауап: Христофор Колумб Ортағасырлық ислам әлемінде географиялық карталар жинағын («Табула Рожериана») жасаған араб географы? Дұрыс жауап: Әл-Идриси Антарктида құрлығын ашуға қатысқан орыс экспедициясының жетекшілерінің бірі (Фабиан Беллинсгаузенмен бірге)? Дұрыс жауап: Михаил Лазарев		*үлесі мен басты еңбектерін дұрыс анықтайды — **1 балл.*** *-Еуропалық саяхатшылар мен Ұлы географиялық ашылулар дәуіріндегі маңызды ашығулар мен тұлғаларды нақты ажыратады — **1 балл.***	
Сабақтың ортасы 2 мин 3 мин	**«АДАЛ АЗАМАТ»** *бағдарламасы аясында жас ұрпақтың бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастыруға бағытталған нақты мысал келтіріледі.* **«Жанұям – қорғаным, ата-анам – тірегім!»** дәйексөзі *Еңбек адамдары туралы нақты өмірлік мысалдар келтіріледі* **ЖАҢА САБАҚ** **«КІЛТТІК СӨЗДЕРІ»** әдісі *Оқушылар тақырыпқа байланысты негізгі кілттік сөздерді атайды. Оқушылар сабақтың тақырыбын анықтайды* ✓ Қаныш Сәтпаев ✓ Шоқан Уәлиханов ✓ Қазақ ғылым академиясы **Бүгін сабағымыздың тақырыбы қандай**	Апта дәйексөзі және құндылыққа байланысты нақты мысалдар келтіреді Оқушыларға тақырыпқа байланысты «кілттік сөздері» әдісі арқылы сабақтың тақырыбын табуға мүмкіндік	«Жарайсың» деген мадақтау сөзімен ынталандыру.	

	болмақ?	беріледі.		
3 мин	**МАҒЫНАНЫ ТАНУ** **«ТҮРТІП АЛУ» әдісі** **Бейнеролик:** Шоқан Уәлиханов ✓ Шоқан Уәлихановтың шын есімі кім? ✓ Шоқан Уәлихановтың еңбектері? ✓ Шоқан Уәлихановтың ең қауіпті ғылыми зерттеуі?	Оқушылар тақырыпқа байланысты бейнероликті тамашалайды. Сұрақтарды талдайды		https://youtu.be/wKwYHPDYFIA?si=lzUxMO26-QT8-esI
7 мин	**№1. ТАПСЫРМА** **«КЕЙС» әдісі** **(ЖТ)Жеке жұмыс** (функционалдық сауаттылық тапсырмасы) *Оқушылар «кейс» әдісі арқылы Шоқан Уәлиханов пен Қаныш Сәтпаевтың география ғылымының дамуына қосқан үлесін анықтайды* **Шоқан Уәлиханов (1835–1865)** — шығыстанушы, этнограф, фольклорист әрі саяхатшы-географ. Оның география ғылымындағы ең басты ерлігі — 1858–1859 жылдары саудагер кейпінде жасаған атақты **Қашқария (Шығыс Түркістан) сапары**. Осы саяхат кезінде ол сол кезге дейін еуропалық ғалымдардың көбіне беймәлім болып келген Орталық Азияның, Тянь-Шань тау жүйесінің, Жетісу мен Қашқар өлкесінің физикалық-географиялық сипаттамасын жасады. Тянь-Шань тауларының орографиялық схемасын түзіп, Құлжа, Аксу, Яркенд қалаларының географиялық орнын, климатын, халқын, экономикасы мен сауда жолдарын ғылыми тұрғыдан дәл сипаттап жазды. Оның бұл еңбегі әлемдік география ғылымында жоғары бағаланып, бірнеше тілге аударылды. **Қаныш Сәтпаев (1899–1964)** — көрнекті қазақ геологы, Қазақстан Ғылым академиясын тұңғыш ұйымдастырушылардың бірі әрі оның тұңғыш президенті. Ол география мен геология ғылымдарын тығыз байланыстыра отырып, Қазақстанның жер қойнауын картаға түсіру ісіне басшылық етті. Қаныш Имантайұлы әсіресе **Орталық Қазақстан (Жезқазған, Қарағанды, Ұлытау өңірлері)** аймақтарын жан-жақты зерттеп, Жезқазғанды әлемдегі ең ірі мыс кен орындарының қатарына қосты. Ол жасаған металлогениялық және болжамдық карталар геологиялық-географиялық зерттеулердің жаңа бағытын ашып,	Оқушылар «практикалық жұмыс» әдісі арқылы тапсырманы орындайды ***Құндылыққа жеткізу жолы*** *Отандық ғалымдардың ғылым жолындағы өлшеусіз еңбегі арқылы оқушыларда патриотизмді, туған жердің тарихы мен табиғи байлығын қадірлеу арқылы ұлттық сана мен мақтаныш сезімін қалыптастырады.*	**Дескриптор** Жалпы – 3 балл *-Шоқан Уәлихановтың зерттеген нақты аймақтары мен география ғылымына қосқан үлесін мәтіннен тауып дұрыс жазады — **1 балл**.* *-Қаныш Сәтпаевтың зерттеген нақты аймақтары мен географиялық-геологиялық еңбектерінің маңызын анықтайды — **1 балл.*** *-Берілген ақпаратты талап етілген кесте құрылымына сәйкес жүйелі түрде толық толтырады — **1 балл.***	

	республиканың табиғи ресурстарын тиімді игеруге жол ашты. Зерттеуші ғалым / Зерттеген нақты аймақтары мен нысандары / Географиялық ғылымға қосқан үлесі мен маңызы Шоқан Уәлиханов Қаныш Сәтпаев **Тапсырма бойынша:** *Мәтіннен негізгі ақпаратты іріктеп, оларды кесте арқылы жүйелеу және тарихи-географиялық деректерді сараптау арқылы функционалдық сауаттылықты дамытады.*				
2 мин	**ҚЫЗЫҚ ЕКЕН** Оқушыларға Қаныш Сәтпаевпен Шоқан Уәлихановқа байланысты қызықты информация беріледі		Оқушыларға тақырыпқа байланысты информация беріледі		
8 мин	**№2. ТАПСЫРМА** **«ҚАТЕНІ АНЫҚТА» әдісі** **(ЖТ)Жеке жұмыс** (функционалдық сауаттылық тапсырмасы) *Оқушылар ЖИ мүмкіншілігі арқылы жасалынған виртуалды семуляторға жауап береді*		Оқушылар «қатені анықта» әдісі арқылы тапсырманы орындайды ***Құндылыққа жеткізу жолы*** *Оқушылардың тарихи-географиялық фактілерді мұқият тексеріп, қате мен шындықты ажыратуы оларда еңбекқорлық пен өз ісіне деген жоғары кәсіби біліктілікті, жауапкершілікті қалыптастыра*	**Дескриптор** Жалпы – 3 балл *-Саяхатшылар мен зерттеушілердің қызметіне қатысты берілген қате тұжырымдарды тауып, олардың неліктен қате екенін түсінеді — **1 балл.*** *-Әрбір саяхатшының нақты тарихи және географиялық ашылулары бойынша дұрыс жауаптарын дәл сәйкестендіреді — **1 балл.*** *-Ұсынылған кестедегі*	Geo_aqparat.kz - 7.1.1.2 2 саб

№	Саяхатшы / Зерттеуші	Қате жазылған тұжырым	Дұрыс жауабы (шындық)
1	**Жак Картье**	Африканың ішкі ыстық шөлдерін түйемен кесіп өтіп, Сахараның орталығында қалың мұздықтар бар екенін ашты.	Канаданың шығыс жағалауын, Әуеренті (Святой Лаврентий) өзені алабын зерттеп, Франциянның сол аймақтарға иелік етуін негіздеді.
2	**Васко Нуньес де Бальбоа**	Солтүстік полюске тікелей жүзіп барып, Арктиканың қалың мұздарының астынан бағалы тас кеніштерін тапты.	Панна мойынтығын (Орталық Америка) кесіп өтіп, әлемдік тарихта Тынық мұхитын («Оңтүстік теңізді») көрген алғашқы еуропалық болды.
3	**Джон Кабот**	Австралия мен Антарктида арасындағы құрлықты жаяу аралап, ол жерде ежелгі мысырлықтардың пирамидаларын салғанын	Англия королінің тапсырмасымен Солтүстік Американың жағалауына (Ньюфаундленд) жетіп, Канаданың солтүстік-шығыс бөлігін ашты.

		дәлелдеді.	
4	**Марко Поло**	Америка құрлығына Христофор Колумбтан бір ғасыр бұрын барып, жергілікті индейлерге еуропалық темір жол салуды үйретті.	Ұлы Жібек жолы арқылы Азияны (Қытай, Моңғолия, Иран) аралап, Еуропаға Шығыс елдерінің мәдениеті мен байлығы туралы «Миллион туралы кітапты» жазып қалдырды.
5	**Шоқан Уәлиханов**	Африканың оңтүстік шетіндегі «Үміт мүйісін» ашып қана қоймай, тынық мұхиты арқылы Антарктидаға алғашқы болып жаяу жетті.	1858–1859 жылдары саудагер кейпінде Қашқарияға (Шығыс Түркістан) саяхат жасап, Тянь-Шань тау жүйесі мен Орталық Азияның географиясы мен этнографиясын зерттеді.
6	**Қаныш Сәтпаев**	Антарктида құрлығының мұз астынан тропикалық ормандарды тауып, алғашқы кеңестік космонавт ретінде Айға саяхат жасады.	Орталық Қазақстанның (Жезқазған, Ұлытау) жер қойнауын жан-жақты зерттеп, ірі мыс кен орындарын ашты және металлогениялық болжамдық карталар жасады.
7	**Христофор Колумб**	Өзінің төртінші саяхатында Үндістанға тікелей жол тауып, Аустралия құрлығына аяқ басқан алғашқы еуропалық болды.	1492 жылы Атлантика мұхиты арқылы Батысқа жүзіп барып, Америка құрлығын (Кариб бассейні аралдарын) ашты.
8	**Васко да Гама**	Африканың оңтүстік шетін айналып өтіп, Америка жағалауына, дәлірек айтсақ, қазіргі Бразилия жеріне алғашқы теңіз жолын ашты.	Африканың оңтүстік шетін айналып өтіп, Үнді мұхиты арқылы Үндістанға апаратын алғашқы тікелей теңіз жолын ашты.
9	**Фернан Магеллан**	Экспедициясы Тынық мұхиты арқылы жүзіп өтіп, Атлантика мен Үнді мұхитын жалғайтын құрлықтағы каналды тапты.	Адамзат тарихындағы тұңғыш Жерді айналып шыққан дүниежүзілік жүзу экспедициясын басқарып, Оңтүстік Америкадағы бұғазды (Магеллан бұғазы) ашты.
10	**Америго Веспуччи**	Тынық мұхитын ашқаннан кейін, ол су жолын «Оңтүстік теңіз» деп атап, оны алғашқы болып картаға түсірді.	Бұл жердің Үндістан емес, жаңа құрлық екенін дәлелдеді, соның құрметіне бұл материк «Америка» деп аталды.

Тапсырма бойынша: *Берілген ақпараттардың ішінен бұрмаланған немесе қате деректерді сыни тұрғыдан талдау арқылы анықтап, оларды шынайы ғылыми деректермен салыстыра отырып түзету дағдысын дамытады.*

ды.

Оқушылар

*деректерді жүйелі түрде талдап, функционалдық сауаттылық тапсырмасын толық орындайды — **1 балл.***

10 мин

	№3. Тапсырма **(ЖТ)Жеке тапсырма** **«Тың деректер» әдісі** *Оқушылар ЖИ мүмкіншілігі арқылы жасалынған аудио арқылы Қаныш Сәтпаев және Шоқан Уәлиханов туралы тың деректерді талдайды* **І. Шоқан Уәлиханов бойынша сұрақтар** 1. Шоқан Уәлихановтың шын аты кім және «Шоқан» атын оған кім тақты? 2. Ол еуропалықтар үшін жабық жатқан Қашқарияға қандай жасырын атпен кірді? 3. Шоқан Уәлиханов қай жазушымен Омбыдағы кадет корпусынан бастап өмір бойы дос болды? 4. Ол қазақтың қай халық эпосын алғаш рет қағазға түсіріп, ғылыми айналымға қосты? 5. Шоқан Уәлиханов «Манас» эпосының тек көркем шығарма еместігін, оның қандай салаларды қамтитынын дәлелдеді? **ІІ. Қаныш Сәтбаев бойынша сұрақтар** 1. Қаныш Сәтбаевтың Семейде жүріп жинаған әндері кейін қай композитордың жинағына енді? 2. 1936 жылы АҚШ-қа жасаған сапарында ол қай әлемдік өнеркәсіп магнатымен кездесті? 3. Ұлы Отан соғысы жылдарында кеңес танктерінің сауытын (бронын) сақтап қалу үшін ол қай кен орнын рекордтық мерзімде ашты? 4. Қаныш Сәтбаев жас кезінде орыс мектептеріне арнап қазақ тілінде қандай оқулық жазды? 5. Оның асырап өсірген балаларының арасынан кейін қандай әлемге әйгілі археолог ғалым шықты? 6. 1945 жылы Лондондағы сапарында ол қай Британ премьер-министрімен жүздесті? **Тапсырма бойынша:** *Оқушы аудиомәтіннен тың деректер мен маңызды ақпараттарды іріктеп алып, мәтін мазмұнын*	тақырып бойынша тың деректер әдісі арқылы тақырыпты бекітеді. ***Құндылыққа жету жолы*** *Ұлы тұлғалардың өмір жолындағы табандылығы мен ғылымға қосқан өлшеусіз үлесі арқылы оқушыларды еңбекқорлыққа және кәсіби біліктілікке ұмтылуға тәрбиелейді*	**Дескриптор** Жалпы – 2 балл *-Шоқан Уәлихановтың өмірі мен ғылыми-этнографиялық зерттеулеріне қатысты қойылған сұрақтарға аудиодеректер негізінде дұрыс жауап береді —* ***1 балл.*** *-Қаныш Сәтбаевтың ғылыми жаңалықтары, еңбектері және тың деректері бойынша қойылған сұрақтарды жан-жақты әрі нақты ашады —* ***1 балл.***	

	талдау және сұрақтарға нақты жауап беру дағдысын дамытады.			
Сабақтың соңы 5 мин	**Кері байланыс** **«ҚҚҚ»** әдісі Оқушылар бүгінгі сабақты түсінгендігі жөнінде қққ әдісі арқылы қорытындылайды ✓ **Құнды** ✓ **Қиын** ✓ **Қызық** **Үйге тапсырма** Тақырыпты оқу	Оқушы жаңа тақырыпты қорытындылап бүгінгі сабаққа кері байланыс орнатады	Мұғалім оқушылардың тапсырмаларды орындауына байланысты 1 – 10 балл аралығында бағалайды	Geo_aqparat.kz - "Бағалау шкаласы" әдісі